

Co-funded by
the European Union

Supported by:

Federal Ministry
for the Environment, Nature Conservation,
Nuclear Safety and Consumer Protection

INTERNATIONAL
CLIMATE
INITIATIVE

Implemented by

Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

based on a decision of
the German Bundestag

ПОБУДОВА КЛІМАТИЧНО СТІЙКОЇ УКРАЇНИ: РОЛЬ АДАПТАЦІЇ У СТРАТЕГІЧНОМУ ПЛАНУВАННІ НВВ

Київ, Україна 2025

Опубліковано:

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) Ukraine

Опис проєкту:

EU4ClimateResilience: Декарбонізація та кліматична стійкість у країнах Східного партнерства. Проєкт EU4ClimateResilience - це стратегічна ініціатива, спрямована на підтримку зеленого переходу, посилення декарбонізації та підвищення кліматичної стійкості в країнах Східного партнерства: Вірменії, Азербайджану, Грузії, Молдови та України. Виконавчі партнери: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Адреса:

Київ, проспект Руставелі, 42, оф. / вул. Грибоедова, 31а
0108 Тбілісі, Грузія

martina.kolb@giz.de

www.giz.de/en

Автор:

Маргарита Женчук, аналітикиня з кліматичної політики

Відповідальний/редактор та ін.:

Євгенія Засядько, радниця з питань зміни клімату, EU4ClimateResilience, GIZ

Графічний дизайнер: Дарина Курінна

Photo credits: Freepick.com

URL:

Цей звіт містить посилання на зовнішні веб-сайти. Відповідальність за зміст перелічених зовнішніх сайтів завжди лежить на їхніх відповідних видавцях. Коли посилання на ці сайти були вперше розміщені, GIZ перевірило сторонній контент на предмет того, чи може він спричинити цивільну або кримінальну відповідальність. Однак постійна перевірка посилань на зовнішні сайти не може здійснюватися без конкретної вказівки на порушення прав. Якщо GIZ дізнається або отримує повідомлення від третьої сторони про те, що зовнішній сайт, на який вона надала посилання, може призвести до цивільної або кримінальної відповідальності, вона негайно видалить посилання на цей сайт. GIZ категорично відмежовується від такого контенту.

Ця публікація була підготовлена за підтримки Європейського Союзу та Федеральне міністерство навколишнього середовища, захисту клімату, охорони природи та ядерної безпеки (BMUV). Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю GIZ і не обов'язково відображає погляди Європейського Союзу та BMUV.

ЗМІСТ

1. Вступ	04
2. Архітектура міжнародного кліматичного врядування: що країни подають до Секретаріату РКЗК ООН	05
2.1. Місце адаптації у НВВ згідно з Паризькою угодою	07
3. Практика включення адаптації до НВВ 2.0 (до 2030 року)	08
4. Як адаптація інтегрується у НВВ 3.0 інших країн	10
4.1. Огляд компонентів адаптації у НВВ 3.0 Великобританії	10
4.2. Огляд компонентів адаптації у НВВ 3.0 Маршаллових островів	11
4.3. Огляд компонентів адаптації у НВВ 3.0 Нової Зеландії	11
4.4. Огляд компонентів адаптації у НВВ 3.0 Сінгапуру	11
5. Політика адаптації до зміни клімату в Україні.....	12
6. Рекомендації для посилення адаптаційного компоненту у НВВ та його інтеграції у державну політику	14
7. Висновки	16

1. Вступ

Зміна клімату — це не питання майбутнього. Це вже нинішня реальність, яка виявляється через хвилі спеки, повені, посухи, руйнування інфраструктури та загрозу продовольчій безпеці. І найважливіше: вона відбувається швидше, ніж очікувалося. Уже сьогодні є науковий консенсус, підкріплений заявами з боку Всесвітньої метеорологічної організації та інших дослідницьких інституцій, що межу у 1,5°C потепління, згідно з поточними траєкторіями, ми або вже перетнули, або наблизились до цього незворотного порогу.

З 1992 року міжнародна спільнота працює в рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (РКЗК ООН), а з 1995 року щорічно проводяться Конференції сторін (англ. COP). Кіотський протокол (1997) став першим що зобов'язує механізмом скорочення викидів парникових газів (ПГ) для розвинених країн. Але саме Паризька угода (2015) стала поворотною точкою: вона зобов'язала всі країни подати власні Національно визначені внески (НВВ), в яких визначаються цілі зі скорочення викидів (Рис. 1).

Цілі Паризької угоди

Рисунок 1. Структура Паризької угоди²

1. State of the Global Climate 2024 (WMO-No. 1368), Доступно за адресою: <https://library.wmo.int/idurl/4/69455>

2. Адаптовано з Choi, J. (2020). Paris Agreement and the enhanced transparency framework. UNFCCC. Доступно за адресою: https://www.iges.or.jp/sites/default/files/inline-files/2_S1_choi.pdf

Упродовж першого десятиліття після Паризької угоди міжнародна увага зосереджувалася здебільшого на зобов'язаннях зі скорочення викидів, що спричинило значний дисбаланс у кліматичному фінансуванні. Понад 90% глобальних фінансових потоків спрямовувалися на декарбонізацію³. Тоді як економічні втрати від екстремальних погодних явищ стрімко зростають через зростання частоти та інтенсивності природних надзвичайних явищ. Паралельно обрхунки засвідчують, що кожен долар, вкладений в адаптацію, може приносити від \$2 до \$43 у вигляді зменшення втрат від екстремальних погодних явищ⁴. Це змушує уряди та фінансові установи переглядати свої підходи до фінансування кліматичних заходів, що підтверджує, що адаптація стає центральною темою у дискусіях про кліматичну політику.

Таким чином, адаптація набуває вагомого місця не лише через зростання кількості екстремальних погодних явищ, а й через економічні ризики, які вона допомагає мінімізувати. Це змінює підхід до кліматичних стратегій, роблячи адаптацію не менш важливою, ніж декарбонізацію.

Для України, яка готується до кінця 2025 року подати до Секретаріату РКЗК ООН свій НВВ до 2035 року⁵, інтеграція адаптації набуває особливої важливості, оскільки країна одночасно стикається з наслідками війни, зміни клімату та необхідністю відновлення. Важливо, щоб адаптація була не лише визначена окремими стратегічними документами, а інтегрована у міжнародні зобов'язання. Це дозволить забезпечити системний підхід до відновлення країни, мобілізувати міжнародну підтримку та ресурси, а також сприяти довгостроковій стійкості України в умовах глобальних викликів.

2. Архітектура міжнародного кліматичного врядування: що країни подають до Секретаріату РКЗК ООН

Організаційна структура кліматичної архітектури світу сьогодні базується на діяльності РКЗК ООН. Кожна країна-сторона має обов'язки подавати різні типи документів до Секретаріату. Вони охоплюють:

- Національно визначений внесок (НВВ, NDC) - основний політичний документ, що містить цілі країни з обмеження викидів, а також (опційно) - з адаптації. Подання: кожні 5 років (вперше у 2015–2020, потім 2025 тощо). Обов'язковий для всіх.
 - або як частина Національного повідомлення (NC).
- Повідомлення з адаптації (Adaptation Communication, AdCom) - містить інформацію про заходи з адаптації, вразливість, цілі, потреби. Добровільне. Може подаватися:
 - разом із НВВ;
 - або як частина дворічного звіту з прозорості (BTR);
- Дворічний звіт прозорості (Biennial Transparency Report, BTR) - починаючи з 2024 року, усі країни мають подавати звіт раз на два роки. Включає інформацію про виконання зобов'язань, у т.ч. щодо адаптації.
- Національне повідомлення (National Communication, NC) – подається кожні 4 роки (для країн, що не входять до Додатку I РКЗК ООН – за можливості). Містить широкий набір інформації:

3. <https://www.climatepolicyinitiative.org/publication/global-landscape-of-climate-finance-2024/>

4. J.P. Morgan. (2025). Building resilience through climate adaptation. Доступно за адресою: https://www.jpmorgan.com/content/dam/jpm/cib/documents/Building_resilience_through_climate_adaptation.pdf

5. У реєстрі НВВ на сайті РКЗК ООН країни використовують абревіатуру "НВВ 3.0" для позначення своїх національно визначених внесків до 2035 року.

викиди, адаптаційні заходи у пріоритетних секторах, оцінку вразливості до зміни клімату, потреби у фінансуванні заходів зі зниження парникових газів, розробці інженерних та природоорієнтованих рішень, розвитку інституційної спроможності та міжнародної співпраці, тощо.

- Національний кадастр ПГ⁶ (GHG Inventory) - щорічно (для країн Додатку I); решта - раз на два роки або відповідно до спроможності.
- Національні плани адаптації (NAPs) - добровільний, без фіксованого терміну подання. Є середньо- та довгостроковим планом заходів з адаптації. Процес їх формулювання був започаткований рішенням 1/CP.16⁷ для найменш розвинених країн (LDCs), однак усім іншим країнам, що розвиваються, також рекомендовано застосовувати відповідні підходи. Розвинені країни та країни з перехідною економікою, як правило, не подають плани.
- Довгострокова стратегія низьковуглецевого розвитку (LT-LEDS) - добровільно, разово або з оновленням кожні 10+ років.

Усі ці документи мають бути зареєстровані у відкритому реєстрі РКЗК ООН. Відповідальність за їх подання - на Національному координаторі. В Україні - це Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів (Міндовкілля).

Подача документів важлива не лише як технічна процедура, а як спосіб виявити прогалини між амбіціями країн і реальними потребами в заходах для досягнення цілей Паризької угоди. Перше глобальне підбиття підсумків 2023 року продемонструвало, що навіть якщо всі поточні НВВ будуть

повністю виконані, ми все одно прямуємо до потепління на 2,5–2,9°C до кінця століття. Це означає, що **існуючі зобов'язання зі скорочення викидів недостатні, аби втримати потепління в межах 1,5°C** - саме тому наступний раунд НВВ має бути значно амбітнішим, як у частині пом'якшення, так і в частині адаптації⁸.

Довгостроковий результат Паризької угоди безпосередньо залежить від ефективного дизайну її інструментів впровадження. Саме для цього було запроваджено 5-річний цикл посилення цілей (див. Рисунок 2), який складається з етапів планування, реалізації, звітування та перегляду. Цей механізм не лише допомагає нарощувати амбіції, а й забезпечує довіру та прозорість у глобальному процесі.

Звітування в межах цього циклу здійснюється через Посилену систему прозорості (Enhanced Transparency Framework), і покладається на національні органи влади. Вона надає країнам інструкції щодо звітування про викиди парникових газів та прогрес у досягненні НВВ, адаптації до зміни клімату, а також щодо фінансової підтримки (наданої чи отриманої).

Дворічні звіти з прозорості мають ключове значення для надання уніфікованої інформації, яка використовується в процесі Глобального підбиття підсумків. Вони мають сприяти зміцненню взаємної довіри, прозорості, і в кінцевому підсумку - ефективному впровадженню кліматичних рішень.

6. Парникові гази, які враховуються в рамках РКЗК ООН, включають: діоксид вуглецю (CO₂), метан (CH₄), закис азоту (N₂O), гідрофторвуглеці (HFCs), перфторвуглеці (PFCs), сірчистий гексафторид (SF₆) та трифторметан (NF₃). Їх вплив на клімат оцінюється через потенціал глобального потепління (GWP) у CO₂-еквіваленті.

7. <https://unfccc.int/resource/docs/2010/cop16/eng/07a01.pdf>

8. UNFCCC. (2023). Nationally determined contributions under the Paris Agreement. Synthesis report by the secretariat (FCCC/PA/CMA/2023/3). Доступно за адресою: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma2023_12.pdf

Рисунок 2. Цикл досягнення цілей Паризької угоди⁹

2.1. Місце адаптації у НВВ згідно з Паризькою угодою

Паризька угода (ст. 7) вперше визначила адаптацію до зміни клімату як рівноцінну ціль кліматичної політики поряд зі скороченням викидів ПГ. Основне завдання: зміцнити адаптаційну спроможність, зменшити вразливість і підвищити стійкість суспільства та екосистеми до кліматичних ризиків. Саме в цій статті Паризької угоди було закладено фундамент для формування Глобальної цілі з адаптації (Global Goal on Adaptation, GGA), яка згодом отримала продовження в практичних рішеннях COP - зокрема у Глазго–Шарм-еш-Шейхській робочій програмі (Glasgow–Sharm el-Sheikh Work Programme¹⁰), започаткованій на COP26.

Відповідно до статей 7.10–7.12 Паризької угоди, країни можуть надавати повідомлення з адаптації, щоб інформувати про свій прогрес у досягненні цілей адаптації. Рішення 9/CMA.1 (Katowice Climate Package¹¹) було уточнено, що інформація про політику та заходи з адаптації може охоплювати широкий спектр елементів. Серед них: національні обставини, законодавча база та інституційні механізми; оцінка впливів, ризиків та вразливостей; пріоритети, стратегії та плани адаптації; реалізація заходів, у тому числі з визнанням зусиль країн, що розвиваються; потреби у фінансовій, технічній і технологічній підтримці; бар'єри та виклики. Також комунікація може включати інформацію про моніторинг, добрі практики, гендерно-чутливі підходи, локальні знання та зв'язок адаптації з іншими міжнародними угодами.

9. Space-based Earth observation in support of the UNFCCC Paris Agreement - Scientific Figure on ResearchGate. Доступно за адресою: https://www.researchgate.net/figure/The-UNFCCC-Paris-Agreements-ambition-cycle-which-aims-at-strengthening-the-commitment_fig3_364176931

10. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/GGA_AUV.pdf

11. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma2018_3_add1_advance.pdf

3. Практика включення адаптації до НВВ 2.0 (до 2030 року)

Згідно з Синтезованим звітом РКЗК ООН¹², 81% поданих НВВ (станом на кінець 2023 року) містили певний адаптаційний компонент. Серед найчастіше представлених тем:

- оцінка кліматичних ризиків та вразливості;
- визначення секторів адаптації (сільське господарство, водні ресурси, громадське здоров'я, інфраструктура);
- пріоритетні дії з адаптації та програми;
- взаємозв'язок із Цілями сталого розвитку (SDGs) і політиками декарбонізації.

Загалом, країни застосовували різні підходи до інтеграції адаптації у НВВ. Близько 37% поданих НВВ включають кількісні індикатори, які дозволяють оцінювати прогрес - наприклад, площі зрошення, кількість громад із системами раннього оповіщення або частку адаптованих секторів. Приблизно 15% країн визначають окремі адаптаційні цілі, які можуть бути якісними або часовими орієнтирами. Ще 9% НВВ прямо посилаються на повідомлення з адаптації, тобто використовують їх як джерело для узгодження цілей, оцінок та потреб у підтримці. Це демонструє, що

хоча адаптація дедалі частіше включається у НВВ, рівень деталізації та формату залишається дуже різним, і потенціал повідомлення з адаптації як структурного елементу ще не повністю реалізовано.

Глобальне підбиття підсумків, що є одним з основних інструментів кліматичного врядування в межах циклу досягнення цілей Паризької угоди, покликаний не лише підбивати підсумки, а й надати стратегічні орієнтири для наступного раунду НВВ. Його завдання - допомогти країнам оновлювати НВВ відповідно до як національних викликів, так і глобальних цілей. Результати першого глобального підбиття підсумків, презентовані на COP28, чітко вказали на потребу в значно активніших, як поступових¹³, так і трансформаційних¹⁴ заходах з адаптації.

Попри прогрес у плануванні та реалізації заходів з адаптації з 2015 року, огляд¹⁵ виявив значні прогалини, особливо у фінансуванні адаптації та у побудові систем моніторингу та оцінки ефективності. Вказано на потребу у створенні національних реєстрів кліматичних впливів¹⁶, розвитку кліматичних сервісів¹⁷

12. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma2023_12.pdf

13. Поступові, невеликі зміни, які допомагають зменшити ризики, але не змінюють фундаментально систему. Наприклад, встановлення більш ефективних систем зрошення або покращення інфраструктури для захисту від повеней. Такі заходи зберігають основну структуру існуючих процесів, але роблять їх більш стійкими до зміни клімату.

14. Глибокі, системні зміни, які кардинально змінюють спосіб функціонування суспільства або економіки у відповідь на кліматичні виклики. Наприклад, перехід від традиційного сільського господарства до агроєкологічних систем, переселення громад із зон високого ризику або повна зміна політики управління водними ресурсами.

15. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma2023_16a01E.pdf

16. Відповідник англійською у тексті рішення - national inventories of climate impacts. Наприклад, у Німеччині діє CLIMREG – Climate Impact Register, який використовується для аналізу очікуваних кліматичних впливів у різних секторах. Цей реєстр допомагає оцінювати вплив змін клімату на такі сфери, як водні ресурси, лісове господарство, сільське господарство, охорона здоров'я та міська інфраструктура, ті ін. Він також враховує екстремальні погодні явища, такі як посухи, хвилі спеки, заморозки та бурі. <https://www.umweltbundesamt.de/en/topics/climate-energy/climate-change-adaptation/adaptation-tools/project-catalog/climreg-klimawirkungsregister-fuer-deutschland>

17. Термін «кліматичні сервіси» (climate services) означає систематичне надання науково обґрунтованої інформації про клімат, яка адаптована до потреб конкретних користувачів — органів влади, фермерів, міст, бізнесу тощо. Це можуть бути:

- прогнози погодних умов і кліматичних тенденцій;
- сценарії зміни клімату;
- індикатори ризику;
- аналітика вразливості регіонів;
- рекомендації щодо адаптаційних рішень.

Мета кліматичних сервісів — допомогти ухвалювати рішення, що зменшують вразливість до зміни клімату і підвищують стійкість.

Разом з системою раннього оповіщення — це елементи, які мають бути доступними та функціональними для ефективної адаптації, зокрема вразливим громадам.

і систем раннього оповіщення (на сьогодні третина населення планети¹⁸ не має доступу до таких систем). Глобальне підбиття підсумків також підкреслює важливість міжнародної кооперації та обміну знаннями для реагування на транскордонні кліматичні ризики та закликає до трансформаційних рішень, що базуються на останніх наукових даних та принципах справедливості.

Усвідомлення складності адаптації як політики, що має реагувати на місцеві контексти, виклики та системні обмеження, зумовило появу низки глобальних ініціатив, які пропонують країнам орієнтири та інформаційну підтримку. Однією з таких ініціатив стала Рамкова програма ОАЕ щодо глобальної кліматичної стійкості (**UAE Framework for Global Climate Resilience**), затверджена на COP28. Окремим важливим доповненням стала також Дворічна програма ОАЕ-Белем (**UAE-Belém Two-Year Work Programme**), яка була прийнята на конференції та присвячена розробці індикаторів для вимірювання прогресу щодо Глобальної вілі з адаптації. Вона стала результатом дворічної Глазго-Шарм-еш-Шейхської робочої програми (**Glasgow-Sharm el-Sheikh Work**

Programme on GGA), спрямованої на конкретизацію Глобальної цілі з адаптації, і містить 11 цілей (7 тематичних і 4 процесуальних)¹⁹, які можуть слугувати основою для планування всередині країни.

У 2024 році рішення COP29, беручи до уваги Рамкову програму ОАЕ щодо глобальної кліматичної стійкості, започаткувало роботу з розробки індикаторів до COP30 та затвердило два додаткові механізми реалізації - **Бакинську дорожню карту адаптації (Baku Adaptation Road Map)** і **Бакинський високорівневий діалог з адаптації (Baku High-Level Dialogue on Adaptation)**. Протягом 2025 року тривають консультації щодо того, як саме країни будуть реалізовувати положення зазначених напрацювань, ініціатив та рішень. Йдеться про розробку індикаторів, визначення форматів звітності, узгодження термінів і принципів реалізації - тобто перехід від політичних домовленостей до чітких механізмів дій. Ці консультації мають на меті також підтримати обмін знаннями, формування спільного бачення кліматичних ризиків і відповідей на них, а також розбудову адаптаційної політики, що ґрунтується на наукових даних та практичному досвіді.

18. World Meteorological Organization. (2024). WMO and the Early Warnings for All Initiative. Доступно за адресою: <https://wmo.int/activities/early-warnings-all/wmo-and-early-warnings-all-initiative>

19. До складу 11 цілей Рамкової програми ОАЕ щодо глобальної кліматичної стійкості входять 7 тематичних (водні ресурси; продовольчі та сільськогосподарські системи; здоров'я; екосистеми та біорізноманіття; інфраструктура та населені пункти; засоби до існування та подолання бідності; культурна спадщина) та 4 процесуальні (оцінка впливу, вразливості й ризиків; планування; впровадження; моніторинг, оцінка та навчання).

4. Як адаптація інтегрується у НВВ 3.0 інших країн

Нині формується чіткий міжнародний консенсус щодо необхідності включення адаптації до наступного раунду НВВ, де країни формують свої кліматичні цілі до 2035 року. Уже є приклади держав, які інтегрували заходи з адаптації у свої НВВ до 2035 року - зокрема Сингапур, Нова Зеландія, Велика Британія та Маршаллові острови.

Адаптація дедалі більше розглядається як ключовий елемент кліматичної політики, а не другорядний аспект. Уряди переглядають свої підходи, фокусуючись не лише на скороченні викидів парникових газів, а й на системних заходах з адаптації. Це включає оцінку кліматичних ризиків, встановлення конкретних цілей адаптації, механізми моніторингу та мобілізацію фінансування для їх реалізації.

НВВ 3.0 демонструє суттєвий прогрес у міжсекторальній інтеграції заходів з адаптації - від сільського господарства до охорони здоров'я, управління водними ресурсами та міського планування. Країни, що найбільш зазнають негативного впливу клімату, роблять акцент на вразливості спільнот, локальному плануванні та фінансуванні заходів з адаптації. Водночас розвинені країни впроваджують адаптацію як ключовий елемент стратегічного управління ризиками, застосовуючи аналітичні моделі для прогнозування зміни клімату та її впливу на різні сфери.

4.1. Огляд компонентів адаптації у НВВ 3.0 Великобританії

У НВВ 3.0 Великобританії²⁰ представлено адаптацію як системну й невід'ємну складову національної кліматичної політики. Документ звітує, що перше Повідомлення з адаптації подано у 2020 р., а повне оновлення готується, щоб і далі фіксувати прогрес у підготовці до кліматичних ризиків. Основою управління лишається Закон про зміну клімату Спо-

лученого Королівства (UK Climate Change Act (2008)), який вимагає п'ятирічних оцінок ризиків і розробку Національної програми адаптації (NAP); чинна NAP3 охоплює 2023–2028 рр., а NAP4 запланована на 2028 р. Після COP28 уряд Великобританії затвердив Рамкову програму ОАЕ щодо глобальної кліматичної стійкості, яка стала основою для оновлення її НВВ. Відповідно до цієї програми, у розділі, присвяченому інформації про процеси планування НВВ, було підкреслено, що адаптація охоплює широкий спектр соціально-економічних секторів.

Зокрема, у документі зазначено про інтеграцію адаптації у напрями, такі як природа й біорізноманіття, морське середовище, продовольча безпека, здоров'я та забруднення атмосферного повітря, освіта та навички. НВВ підкреслює необхідність стійких екосистем, доступу до безпечної їжі та води, зміцнення системи охорони здоров'я та підготовки кваліфікованих кадрів, які здатні адаптуватися до нових кліматичних умов.

Законодавча рамка, міжсекторальне планування й фінансові зобов'язання підтверджують, що уряд країни надає адаптації пріоритет, співставний із декарбонізацією. Крім внутрішніх програм, країна бере на себе міжнародні зобов'язання: у межах Міжнародного кліматичного фінансування підтверджено намір витратити £11,6 млрд у 2021-2026 рр., у тому числі £1,5 млрд на потреби адаптації у 2025 р. Незалежний Комітет зі зміни клімату контролює поступ, а регулярні звіти про реалізацію Національної програми адаптації та повідомлення з адаптації забезпечують прозорість на глобальному рівні. Разом це свідчить, що адаптаційна політика у Великобританії має законодавчу підтримку, стабільне фінансування й інституційний нагляд, тож є ключовим елементом її кліматичних дій, а не другорядним доповненням до скорочення викидів.

20. <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-01/UK%27s%202035%20NDC%20ICTU.pdf>

4.2. Огляд компонентів адаптації у НВВ 3.0 Маршаллових островів

У НВВ 3.0²¹ Маршаллових островів адаптація розглядається як критична складова національної кліматичної стратегії, що визнає унікальні виклики, які постають перед країною через зміни клімату. У вступній частині документа детально описано, як Маршаллові острови активно працюють над розробкою та реалізацією Національного плану адаптації, який був опублікований у 2023 році. Основний акцент у плануванні зроблений на зменшення вразливості до кліматичних загроз, особливо для таких важливих секторів, як сільське господарство, рибальство, водопостачання та інфраструктура. Головною метою є забезпечення довгострокової безпеки та процвітання громад, навіть за умови впливу зміни клімату. Водночас у вступній частині зазначено, що адаптаційна політика ґрунтується на знаннях місцевих та корінних народів, а також сприяє збереженню культурної спадщини та традицій, що є важливим елементом у процесах адаптації.

Особливу увагу у НВВ 3.0 приділено впровадженню гендерної рівності та прав людини в процеси планування та прийняття рішень, що забезпечує участь усіх груп населення, зокрема жінок та молоді. Адаптація на Маршаллових островах також передбачає збереження біорізноманіття та природи як частини заходів з адаптації, зокрема через програми з відновлення прибережних екосистем та коралових рифів, а також через реалізацію проєктів, що включають будівництво природних бар'єрів, таких як морські стіни та насадження рослинності. Ці заходи ґрунтуються на принципах самовизначення та права залишатися на своїй батьківщині, а також на інтеграції природоорієнтованих рішень для захисту від зміни клімату.

4.3. Огляд компонентів адаптації у НВВ 3.0 Нової Зеландії

У НВВ 3.0 Нової Зеландії²² адаптація розглядається як важливий аспект національної кліматичної стратегії, що відповідає на спе-

цифічні кліматичні ризики країни, зокрема пов'язані з її сільським господарством і унікальним профілем викидів, де значну частину складають біогенний метан та закису азоту з агросектора. Опис адаптаційної політики в НВВ 3.0 в основному міститься у вступній частині документа, де зазначено, що країна активно впроваджує політику адаптації, яка ґрунтується на розумінні національних особливостей і необхідності інтеграції заходів з адаптації у різні сектори, такі як сільське господарство, лісове господарство, водопостачання та інфраструктура. Ключові пріоритети адаптації включають зменшення вразливості до підвищення рівня моря, посух та зміщення екосистем, а також збереження культурної спадщини та місцевих традицій.

Додатково, Нова Зеландія активно розвиває природоорієнтовані рішення, що включають відновлення лісів, управління водними ресурсами та підтримку сталого розвитку сільського господарства через інноваційні технології для зменшення викидів метану та закису азоту. У вступній частині підкреслюється, що політика адаптації також орієнтована на забезпечення соціальної справедливості, де враховуються права корінних народів та їхній вплив на кліматичні заходи.

4.4. Огляд компонентів адаптації у НВВ 3.0 Сінгапуру

У НВВ 3.0 Сінгапуру²³ адаптація є важливим компонентом кліматичної стратегії країни. Враховуючи обмежену площу, високу густоту населення та фізичні перешкоди для розгортання низьковуглецевої енергетики, Сінгапур активно інтегрує довгострокове планування адаптації в національні політики. Заходи з адаптації включають зміцнення кліматичної, ресурсної та економічної стійкості, що передбачає значні витрати для уряду та громадян, але одночасно підтримує глобальні кліматичні ініціативи. Заходи спрямовані на боротьбу з підвищенням рівня моря і забезпечення сталості інфраструктури, зокрема прибережних територій.

Питання адаптації виділено в окремому розділі, де зазначено, що Сінгапур зробив рішучі

21. <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-02/Republic%20of%20the%20Marshall%20Islands%20NDC%203.0.pdf>

22. <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-01/New%20Zealand%27s%20second%20Nationally%20Determined%20Contribution.pdf>

23. <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-02/Singapore%20Second%20Nationally%20Determined%20Contribution.pdf>

кроки для зміцнення своєї кліматичної стійкості та забезпечення процвітання в умовах низьковуглецевого та майбутнього з обмеженими ресурсами. Планування адаптації було інтегровано в національні стратегії, зокрема через природоорієнтовані рішення для захисту інфраструктури та екосистем від клі-

матичних ризиків. У документі підкреслено важливість міжнародної співпраці для досягнення цілей адаптації, а також наведено посилення на попереднє Повідомлення з адаптації, подане в рамках 5-го Національного повідомлення Сінгапуру.

5. Політика адаптації до зміни клімату в Україні

Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики» (№ 3991-IX) визначає адаптацію до зміни клімату як одну з ключових складових державної кліматичної політики. Встановлюється довгострокова ціль підвищення опірності та зниження ризиків, а також середньострокова - посилення адаптаційної спроможності й зменшення вразливості соціально-економічних та природних систем.

Планування адаптації передбачає розроблення Стратегії адаптації до зміни клімату строком на 10 років із переглядом кожні п'ять років. Вона має охоплювати пріоритети, механізми реалізації, джерела фінансування, конкретні заходи для захисту економіки, здоров'я населення, екосистем, інфраструктури, а також систему моніторингу і звітності. Крім того, передбачено підготовку секторальних програмних документів з адаптації, що розробляються органами виконавчої влади з урахуванням специфіки секторів і оновлюються кожні п'ять років. Також закон вимагає розробки регіональних та місцевих стратегій адаптації до зміни клімату, що є важливою складовою вертикальної координації.

На регіональному та місцевому рівнях адаптація інтегрується у стратегії розвитку територій, просторове планування та програми охорони довкілля. Такі документи мають ґрунтуватися на наукових даних і бути погоджені з місцевими громадами. Цілі з адаптації враховуються і в програмах комплексного відновлення постраждалих від війни та над-

звичайних ситуацій регіонів та громад.

Закон передбачає використання економічних стимулів, інноваційних технологій, природоорієнтованих рішень, систем раннього оповіщення та заходів підвищення обізнаності. Моніторинг реалізації політики здійснюється на національному рівні, а прогнозування змін клімату - на основі оновлюваних науково-обґрунтованих оцінок. Україна також зобов'язується дотримуватися своїх міжнародних кліматичних зобов'язань, зокрема щодо звітування за Паризькою угодою.

У стратегічному плануванні адаптації до зміни клімату Україна керується двома основними документами: Стратегією екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року (Розпорядження КМУ від 20 жовтня 2021 р. № 1363-р) та Стратегією формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року (Розпорядження КМУ від 30 травня 2024 р. № 483-р). Вони окреслюють підходи до оцінки ризиків, визначення пріоритетів та фінансування заходів. На основі Методичних рекомендацій для здійснення оцінки ризиків та вразливості соціально-економічних секторів і природних складових до зміни клімату, затверджених наказом Міндовкілля від 3 червня 2023 року № 386 року вже проведено оцінки вразливості для біорізноманіття²⁴ та прибережних територій²⁵. До повномасштабного вторгнення РФ, у 2019 - 2021 роках перші оцінки були проведені для сільського, лісового та водного

24. <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2025/02/Zdijsnennya-otsinky-ryzykiv-ta-vrazlyvosti-bioriznomanittya-do-zminy-klimatu.pdf>

25. <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2025/02/Zdijsnennya-otsinky-ryzykiv-ta-vrazlyvosti-pryberezhnyh-terytorij-do-zminy-klimatu.pdf>

господарств²⁶. Згідно операційного плану заходів з реалізації у 2024-2026 роках Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, нові оцінки ризиків та вразливості заплановані для населення, сільського господарства, лісів та лісового господарства, енергетичної галузі, водних ресурсів, туризму та ін. Також на 2026 рік заплановано розробку секторальних програмних документів, а також інтеграцію адаптації до стратегій розвитку регіонів і громад.

У межах проекту APENA-3²⁷ протягом 2020-2024 років у трьох пілотних регіонах - Івано-Франківській, Львівській та Миколаївській областях - було проведено аналіз кліматичних прогнозів до кінця століття, здійснено оцінку вразливості та ризиків для різних секторів економіки, а також розроблено комплекс рекомендацій щодо необхідних адаптаційних заходів у відповідних галузях. Це лягло в основу розроблених регіональних стратегій у згаданих областях. Додатково Міндовкілля у 2024 році затвердило методичні рекомендації щодо врахування кліматичного компонента в документах державного планування та під час здійснення стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу на довкілля.

У 2024 році Україна подала перше Національне повідомлення про адаптацію до РКЗК ООН. У документі зафіксовано поточні інституційні основи, пріоритети та виклики. Серед останніх: брак ресурсів, нестача кліматичних даних, слабка інтеграція адаптації у секторальну

політику та обмежений потенціал на місцях. Пріоритетами залишаються затвердження нової Стратегії адаптації до зміни клімату, відповідно до Закону № 3991-IX, оновлення оцінок ризиків та вразливості соціально-економічних секторів і природних складових, інституційне зміцнення, система моніторингу ефективності та підвищення кліматичної грамотності.

Згідно зі Стратегією екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року, найбільш вразливими до зміни клімату є сектори громадського здоров'я, біорізноманіття, водних ресурсів, енергетики, лісового, сільського та рибного господарства, транспорту та інфраструктури, прибережних територій, територіальних громад і туризму. Для них визначено комплекси адаптаційних заходів: відновлення екосистем, управління водними ресурсами, модернізація інфраструктури, розвиток стійких до кліматичних загроз енергетичних і транспортних систем, екотуризм тощо. Водночас ці сектори є джерелами значних обсягів викидів ПГ і потребують заходів з декарбонізації. Об'єднання адаптації та декарбонізації дозволяє досягти синергії зусиль та ефективного використання ресурсів, особливо в умовах післявоєнного відновлення.

Адаптація та скорочення викидів мають розглядатися комплексно. Інтеграція цих напрямків у наступний раунд НВВ України дозволить досягти більшої ефективності, зменшити витрати та підвищити привабливість для фінансування.

26. <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-05/Ukraine%201st%20Adaptation%20Communication.pdf>

27. Проєкт міжнародної технічної допомоги «Посилення спроможності регіональних та місцевих органів влади для впровадження та застосування законодавства ЄС у сферах захисту навколишнього середовища, протидії кліматичним змінам та розвитку інфраструктурних проєктів»

6. Рекомендації для посилення адаптаційного компоненту у НВВ та його інтеграції у державну політику

Нижче представлено скориговані до реалій України рекомендації щодо посилення компоненту адаптації у НВВ України до 2035 року та його інтеграції в державну політику. Вони були розроблені на основі звіту «Advancing Adaptation in NDCs»²⁸, підготовленого NDC Partnership - міжнародною ініціативою, що об'єднує понад 130 країн і десятки міжнародних інституцій для реалізації амбітних кліматичних дій.

1. Посилення горизонтальної та вертикальної координації між державними органами для обов'язкової інтеграції результатів оцінок ризиків і вразливості соціально-економічних секторів та природних складових до зміни клімату у документи державного стратегічного планування. Відповідно до статті 6 Закону № 3991-IX, КМУ може створити міжвідомчий консультативно-дорадчий орган з питань зміни клімату. Рекомендуємо вже у 2025 - 2026 рр. задіяти такий механізм координації, щоб результати проведених оцінок ризиків і вразливості стали обов'язковою основою для (1) секторальних програмних документів щодо адаптації, (2) регіональних та місцевих стратегій адаптації, (3) програм комплексного відновлення, та (4) оновленої Стратегії адаптації до зміни клімату, яку у кінці 2026 року планує схвалити КМУ. Це мінімізує дублювання зусиль та забезпечить узгоджене планування.

2. Визначення національних цілей адаптації з індикаторами прогресу. Сформулювати національні цілі адаптації за логікою Глобальної цілі з адаптації, спираючись на 11 напрямків Рамкової програми ОАЕ щодо глобальної кліматичної стійкості. Стратегічно закріпити ці напрями у прийдешньому НВВ, а конкретні шляхи реалізації з вимірюваними індикаторами - у наступній ітерації Стратегії адаптації до зміни клімату. Індикатори, як-то площа зрошуваних земель у % від орних угідь, площа земель із ґрунтозахисними практиками, частка громад із системами раннього оповіщення чи % доріг/мостів, побудованих за кліматично стійкими будівельними нормами, площа відновлених прибережних захисних смуг/лісових насаджень дадуть змогу узгодити постановку цілей, реалізацію та подальший моніторинг і звітування на національному та міжнародному рівнях.

3. Підвищення значення природоорієнтованих рішень. Збільшити використання природоорієнтованих рішень у секторальних програмних документах щодо адаптації. Відновлення природних екосистем (лісів, водно-болотних угідь, прибережних зон), а також природних елементів у міських середовищах є ефективним і економічно вигідним способом зменшення вразливості до зміни клімату.

4. Створення системи моніторингу і оцінки ефективності політики з адаптації. Згідно з Розділом V ЗУ № 3991-IX, здійснення моніторингу та оцінки реалізації державної кліматичної політики щодо адаптації до зміни клімату визначене як складова архітектури кліматичного врядування. Водночас поки відсутні рекомендації щодо того, які саме показники (індикатори) слід використовувати для оцінки реалізації секторальних програмних документів. Оскільки адаптація є специфічною для різних соціально-економічних секторів та природних складових, доцільно розробити адаптовані індикатори з урахуванням міжнародного досвіду. Орієнтиром може слугувати кластерний підхід Німеччини щодо встановлення індикаторів впливу зміни клімату та адаптації до неї (Indicators of climate change impacts and adaptation²⁹). Під час розробки переліку індикаторів доцільно враховувати напрацювання Рамкової програми ОАЕ щодо глобаль-

28. NDC Partnership. (2025). Advancing Adaptation in NDCs 3.0: Twelve recommendations for adaptation in NDCs. Доступно за адресою: <https://ndcpartnership.org/sites/default/files/2025-04/advancing-adaptation-ndcs-30-twelve-recommendations-adaptation-ndcs.pdf>

29. <https://www.umweltbundesamt.de/en/monitoring-on-das/cluster>

ної кліматичної стійкості, яка спрямована на гармонізацію підходів до оцінки адаптації, зокрема через створення узгоджених систем моніторингу, оцінки та навчання (Monitoring, Evaluation and Learning, MEL). Підхід MEL дозволяє оцінювати ефективність заходів, виявляти прогалини в реалізації політики, коригувати дії та забезпечувати прозорість і порівнюваність результатів.

5. Інтеграція гендерного підходу та прав людини в адаптацію. Посилити інтеграцію гендерних аспектів, прав людини та потреб уразливих груп населення, зокрема ветеранів, ВПО і людей з обмеженими фізичними можливостями у процеси планування та впровадження заходів з адаптації. Важливо враховувати потреби цих груп, оскільки вони можуть бути особливо вразливими до негативних наслідків зміни клімату. Беручи до уваги, що в Україні створений профільний ЦОВВ - Міністерство у справах ветеранів, а також чимало ініціатив на містах по створенню ветеранських хабів, можна запустити пілотні проекти по розробці та реалізації проектів з адаптації у співпраці з ветеранами, які потенційно можуть бути підтримані проектами міжнародної технічної допомоги (МТД), або ж профільні ЦОВВ можуть запропонувати внести таку компоненту у майбутні проекти МТД.

6. Формування сприятливого середовища для фінансування заходів з адаптації. З одного боку, Розділ IV Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики» визначив широкий набір фіскальних, ринкових і організаційно-економічних інструментів для досягнення кліматичних цілей. На поточний момент наразі діють окремі механізми, серед яких екологічний податок (зокрема, податок за викиди CO₂), Фонд енергоефективності, що підтримує впровадження енергоефективних рішень у житловому секторі, та його програма «Енергодім», яка допомагає ОСББ фінансувати модернізацію будівель. Ще одним фінансовим механізмом є АТ «Фонд декарбонізації України», який через програму пільгових кредитів покриває виключно заходи з декарбонізації. Фонд наповнюється коштами спеціального «Фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації» у складі держбюджету; його основні джерела - податок на CO₂ з стаціонарних установок і державні запозичення, спрямовані на підтримку енергоефективних і низьковуглецевих проектів. Отже, заходи з адаптації до зміни клімату наразі залишаються без цільового фінансування. Поки Міндовкілля готує реформу системи екологічних податків і законопроект про Національний екологічний фонд, варто забезпечити, щоб у переліку завдань майбутнього Фонду окремо фігурувало фінансування заходів з адаптації. Крім того, до реформи доцільно одразу закласти механізми співфінансування з програмою EU LIFE, у межах якої вже існує підпрограма «Пом'якшення та адаптація до змін клімату», що дозволить українським подавачам брати участь у європейських консорціумах, які апробовують інноваційні підходи у вирішенні кліматичних викликів. Оскільки потреби у фінансуванні кліматичних дій значно перевищують можливості державного бюджету, виникає постійна потреба в розробці стимулів для залучення приватного капіталу, то ж ця рекомендація залишиться актуальною ще довгий час.

7. Врахування транскордонних кліматичних ризиків. Україні варто враховувати транскордонні кліматичні ризики у НВВ до 2035 року, зокрема в контексті співпраці з сусідніми країнами ЄС. Спільні кліматичні загрози, такі як повені, лісові пожежі, посухи та екстремальні погодні явища, можуть призводити до значних економічних, екологічних та соціальних наслідків. Врахування цих ризиків дозволить посилити регіональну адаптацію, забезпечити більш ефективні заходи в контексті міжнародної співпраці та залучити транскордонне фінансування ЄС у рамках відповідних програм, зокрема EU Interreg NEXT programmes³⁰. Будучи членом програмного комітету відповідних програм, Україна безпосередньо може відстоювати свої інтереси та узгоджувати спільні пріоритети для транскордонних програм (PL-UA, RO-UA та HU-SK-RO-UA) на наступну ітерацію програми (2028–2034 pp.). Секретаріат КМУ³¹ координує цю роботу з боку України, що забезпечує стратегічний підхід до інтеграції кліматичних аспектів у міжнародну співпрацю.

30. https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/next_en

31. <https://www.interregeurope.eu/ukraine>

7. Висновки

Підготовка нового раунду національно визначених внесків - це можливість не лише оновити цілі скорочення викидів, а й посилити адаптаційну складову як невід'ємну частину кліматичної політики. Включення адаптації до НВВ має стратегічне, політичне й практичне значення для України в умовах війни, відбудови й поглиблення кліматичних ризиків.

По-перше, це **політичний сигнал** - міжнародним партнерам, інвесторам і громадянам - про намір України будувати стійку державу, здатну не лише скорочувати викиди, а й захищати своїх людей та інфраструктуру від вже неминучих наслідків зміни клімату.

По-друге, це основа для **інтеграції адаптації в процес післявоєнного відновлення**. Відновлення та розвиток транспортної та міської інфраструктури з урахуванням ВДЕ та ПОР, забезпечення продовольчої та енергетичної безпеки - все це сфери, на які зміна клімату вже сьогодні має вагомий вплив. НВВ, що містять адаптаційні пріоритети, можуть дати цілісне бачення того, як Україна впорається з багаторівневими викликами: кліматичними, економічними, безпековими.

По-третє, це підвищення **прозорості та системності**. Якщо країна визначає цілі з адаптації, пріоритети та потреби у НВВ, це дозволяє узгодити зусилля різних міністерств, регіонів, донорів і партнерів. Зробити цю тему частиною офіційного міжнародного зобов'язання - значить підняти її пріоритетність у системі державного стратегічного планування.

По-четверте, це дає **підстави для залучення фінансування** - як з фондів, до прикладу Italian Climate Fund³², чи регіональних ініціатив, як-от Eastern Europe Energy Efficiency and Environment Partnership (E5P³³), так і з боку двосторонніх партнерств, як от Finland-Ukraine Investment Facility³⁴, та програм ЄС - Ukraine Investment Framework³⁵, EU LIFE Program³⁶, EU Interreg NEXT programmes³⁷.

Наявність адаптаційного компоненту у НВВ є однією з умов, яку враховують багато донорів при прийнятті рішень щодо фінансування. Беручи до уваги євроінтеграційний вектор розвитку України, варто зважати на те, що Багаторічна фінансова рамка ЄС (Multiannual Financial Framework, MFF) на 2021–2027 роки передбачає, що щонайменше 25% європейського бюджету спрямовується на кліматичні витрати. Це означає, що заходи з адаптації уже сьогодні інтегровані у всі основні програми фінансування ЄС. Таких програм - чимало, і хоча до 2027 року Україна має доступ лише до обмеженого переліку, зокрема LIFE Programme, EU Interreg NEXT programmes³⁸, Horizon Europe³⁹, у перспективі цей список розшириться.

Важливо вже зараз почати планувати, щоб ефективно використовувати доступні механізми фінансування та підготуватися до розширення можливостей у межах майбутніх програм ЄС.

32. <https://www.mase.gov.it/italian-climate-fund>

33. <https://e5p.eu/>

34. <https://um.fi/finland-ukraine-investment-facility>

35. https://enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/ukraine/ukraine-investment-framework_en

36. https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en

37. https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/next_en

38. https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/next_en

39. https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en